

ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЛІМЕНТАРНИХ І ДЕСТРУКТИВНИХ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ОЦІНКА ЇХ ВПЛИВУ НА РИЗИК ФІНАНСОВОЇ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

© 2014 ПУСТОВГАР С. А.

УДК 65.016.86

Пустовгар С. А. Визначення компліментарних і деструктивних факторів зовнішнього середовища та оцінка їх впливу на ризик фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств в Україні

Метою статті є виділення ключових факторів зовнішнього середовища та визначення їх впливу на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств реального сектора економіки на окремих стадіях економічного розвитку. На основі побудови моделі ієрархії факторів впливу, з використанням методу орієнтованих графів систематизовано та визначено пріоритетність факторів зовнішнього середовища за впливом на загрозу фінансової неплатоспроможності підприємств. Виділено результуючі фактори зовнішнього середовища, які акумулюють вплив усіх інших і створюють загрозу фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств. У результаті проведення факторного аналізу з набору результуючих виділено фактори зовнішнього середовища, що здійснюють найістотніший вплив на фінансовий стан підприємства та створюють загрозу його неплатоспроможності: фактор стану товарних ринків, політико-демографічний, фіскальний, інфляційний, фактор фінансових розрахунків платіжного балансу та монетарний фактор. З метою визначення сукупного впливу факторів зовнішнього середовища на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств реального сектора економіки побудовано інтегральний показник та виділено цикли його розвитку. З урахуванням циклічного характеру розвитку визначено сукупний вплив компліментарних і деструктивних факторів зовнішнього середовища на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі в Україні.

Ключові слова: фінансова неплатоспроможність підприємств, банкрутство, збитковість підприємств, фактори зовнішнього впливу на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств, інтегральний показник розвитку факторів зовнішнього середовища.

Рис.: 4. **Бібл.:** 8.

Пустовгар Світлана Анатоліївна – викладач кафедри фінансів, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)
E-mail: pustovgar@mail.ru

УДК 65.016.86

UDC 65.016.86

Пустовгар С. А. Определение комплиментарных и деструктивных факторов внешней среды и оценка их влияния на риск финансовой неплатежеспособности металлургических предприятий в Украине
 Целью статьи является выделение ключевых факторов внешней среды и определение их влияния на риск финансовой неплатежеспособности предприятий реального сектора экономики на отдельных стадиях экономического развития. На основе построения модели иерархии факторов воздействия, с использованием метода ориентированных графов систематизирована и определена приоритетность факторов внешней среды по влиянию на угрозу финансовой неплатежеспособности предприятий. Выделены результирующие факторы внешней среды, которые аккумулируют влияние всех остальных и создают угрозу финансовой неплатежеспособности металлургических предприятий. В результате проведения факторного анализа из набора результирующих выделены факторы внешней среды, существенно влияющие на финансовое состояние предприятия и создающие угрозу его неплатежеспособности: фактор состояния товарных рынков, политико-демографический, фискальный, инфляционный, фактор финансовых расчетов платежного баланса и монетарный фактор. С целью определения совокупного влияния факторов внешней среды на риск финансовой неплатежеспособности предприятий реального сектора экономики построен интегральный показатель и выделены циклы его развития. С учетом циклического характера развития определено совокупное влияние комплиментарных и деструктивных факторов внешней среды на риск финансовой неплатежеспособности предприятий металлургической отрасли в Украине.

Ключевые слова: финансовая неплатежеспособность предприятий, банкротство, убыточность предприятий, факторы внешнего воздействия на риск финансовой неплатежеспособности предприятий, интегральный показатель развития факторов внешней среды.

Рис.: 4. **Библ.:** 8.

Пустовгар Светлана Анатольевна – преподаватель кафедры финансов, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)
E-mail: pustovgar@mail.ru

Pustovgar S. A. Determination of Complimentary and Destructive Environmental Factors, Evaluation of Their Influence on the Risk of Financial Insolvency for the Metallurgical Enterprises of Ukraine

The article is aimed to allocate the key factors of the external environment and to determine their influence on the risk of financial insolvency for enterprises of the real sector of economy in individual stages of economic development. On the basis of building the hierarchical model of influence factors, using directed graphs priority of environmental factors related to their influence on the risk of financial insolvency of enterprises was systematized and determined. The resultant environmental factors were allocated, which accumulate the influence of all the other factors and pose a threat of financial insolvency to metallurgical enterprises. After conducting of factorial analysis, out of the set of the resultant factors were allocated the environmental factors, which significantly affect the financial condition of enterprise and would threaten with insolvency: the factor of state of product markets, political-demographic, fiscal and inflation factors, factor of financial settlements of the balance of payments and monetary factor. In order to determine the combined effects of environmental factors' influence on the risk of financial insolvency of enterprises of the real sector of economy an integral index was built and the cycles of its development were allocated. Given the cyclical nature of the development, the cumulative impact of complimentary and destructive environmental factors on the risk of financial insolvency of the metallurgical industry in Ukraine was determined.

Key words: financial insolvency of enterprises, bankruptcy, unprofitableness of enterprises, influence of external factors on the risk of financial insolvency of enterprises, integral index of development of environmental factors.

Pic.: 4. **Bibl.:** 8.

Pustovgar Svitlana A. – Lecturer of the Department of Finance, Kharkiv National Economic University named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: pustovgar@mail.ru

Проблема неплатоспроможності підприємств є актуальною протягом всього періоду незалежності України: частка підприємств, що перебувають у стані банкрутства, по відношенню до загальної кількості зареєстрованих підприємств, коливається в межах 2 – 3,5%, у той час, як у країнах Європейського Союзу ця частка не досягає 2%. Крім цього, негативною є і динаміка збитковості підприємств: за січень – червень 2014 р. у 37 разів зросла сума чистих збитків підприємств по відношенню до аналогічного періоду попереднього року, сягнувши рекордної з 2001 р. відмітки 215545,6 млн грн; зросла і частка збиткових підприємств – до 46,1% [1], що свідчить про високий рівень фінансової неплатоспроможності вітчизняних підприємств.

Незважаючи на широке вивчення теоретичних і практичних аспектів неплатоспроможності підприємства, дослідженням яких займалися такі вчені, як: Є. Андрущак, В. Алтиннік, Н. Білоліпецький, І. Благун, І. Бланк, М. Кизим, Г. Ляшенко, О. Пластун, Н. Пойда-Носик, Р. Сайфулін, А. Ситник, О. Терещенко, А. Шеремет та ін., невирішеною залишається проблема емпіричного дослідження та оцінки впливу зовнішніх факторів на ризик фінансової неплатоспроможності вітчизняних підприємств.

З огляду на зазначене, *метою* статті є виділення ключових факторів зовнішнього середовища та визначення характеру їх впливу на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств реального сектора економіки на окремих стадіях економічного розвитку.

Найбільшу суму чистих збитків за 2009 – 2014 рр. мають підприємства, що займаються металургійним виробництвом і виробництвом готових металевих виробів. Саме ці підприємства вносять основний деструктивний чинник у функціонування економіки: збитки підприємств даного виду діяльності у 2009 р. склали 70,4% сукупних збитків підприємств промисловості; у 2010 – 2012 рр. на фоні прибутковості підприємств промисловості підприємства металургії були збитковими; у 2013 р. сума збитків підприємств металургії у 2,8 рази перевищувала збитки промислових підприємств; у 2014 р. частка збитків металургійних підприємств складала 28,4%

чистих збитків підприємств промисловості [1]. З огляду на це, областю дослідження впливу зовнішніх факторів на фінансову неплатоспроможність підприємств реального сектора обрано металургійні підприємства.

Систематизацію факторів зовнішнього середовища та визначення їх пріоритетності за впливом на фінансовий стан підприємства й загрозу фінансової неплатоспроможності здійснено на основі побудови моделі ієрархії факторів впливу з використанням методу орієнтованих графів, який дає можливість представити досліджувані фактори у вигляді системи, в якій вони згруповані в незалежні підмножини виходячи з характеру впливу [2, с. 36 – 81].

Результатом встановлення зв'язків і проведення допоміжних розрахунків з побудови бінарної матриці залежності факторів, матриці досяжності та проведення відповідних ітерацій є побудова ієрархії факторів фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств (рис. 1).

Відповідно до побудованої ієрархії результуючими зовнішніми факторами, що відображають вплив всіх інших і створюють загрози фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств, є загальноекономічний, ринковий, політико-правовий та демографічний. Тому оцінку впливу зовнішнього середовища на фінансовий стан підприємств металургійної галузі та загрозу їх неплатоспроможності доцільно здійснювати на основі аналізу саме цих факторів.

Інструментом, що використовується для аналізу зовнішнього середовища й виявлення його впливу на фінансовий стан і ризик неплатоспроможності підприємств металургійної галузі, обрано факторний аналіз, який дозволяє визначити структуру взаємодії між змінними – показниками зовнішнього середовища та здійснити їх редукцію [3, с. 285 – 309].

При дослідженні проблеми фінансової неплатоспроможності підприємств реального сектора економіки інструмент факторного аналізу використовується для виявлення та інтегральної оцінки впливу факторів зов-

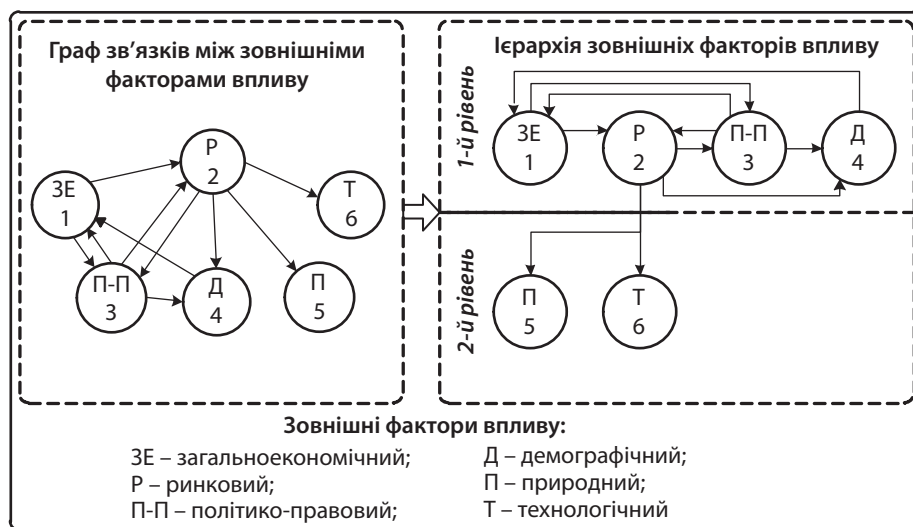

Рис. 1. Модель ієрархічної структури зовнішніх факторів впливу на ризик фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств України

нішнього середовища на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств.

Факторний аналіз проведено з використанням програмного продукту Statistica 8 на основі значення 27 показників першого рівня, що зумовляють неплатоспроможність підприємств, за 56 періодів: 2001 – 2014 рр. із поквартальною деталізацією. Набір показників сформовано таким чином, що вони характеризують розвиток зовнішнього середовища й відображають загальноекономічний стан, стан товарних і фінансових ринків, стан бюджету та платіжного балансу, демографічний та політичний чинники, а отже – комплексно описують вплив зовнішнього середовища на ризик фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств.

У результаті факторного аналізу чинників зовнішнього впливу на фінансовий стан підприємств металургійної галузі було виділено 6 найбільш значимих факторів, що на 85,95% пояснюють зміну стану зовнішнього середовища підприємств (рис. 2).

Серед факторів, що створюють найбільшу загрозу фінансової неплатоспроможності підприємств, виділено фактор стану товарних ринків, політико-демографічний, фіскальний, інфляційний, фактор фінансових розрахунків платіжного балансу та монетарний фактор.

Оскільки предметом дослідження є проблема фінансової неплатоспроможності підприємств виробни-

чої сфери, зокрема, металургійної галузі, фактором, що найбільшим чином впливає на фінансову діяльність цих підприємств і знижує ризик їх неплатоспроможності, є стан товарних ринків, який на 34,15% визначає фінансовий стан підприємств і включає такі показники, як: індекс ВВП, індекс промислової продукції, індекс металургійного виробництва, приріст капітальних інвестицій, приріст експорту та імпорту товарів, приріст експорту та імпорту металу.

Значний вплив на фінансовий стан підприємств здійснює політико-демографічний фактор, сформований із показників індексу реальних доходів населення, коефіцієнта природного приросту населення, коефіцієнта міграційного приросту населення із зовнішньої міграції, рівня демократії, рівня політичної стабільності, показника верховенства закону та рівня боротьби з корупцією. Сукупний вплив політико-демографічного фактора на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств металургії складає 24,30%. Із зазначених показників фактора з негативного боку вплив зовнішнього середовища характеризують показники приросту населення: природного та міграційного. Хоча позитивний приріст населення свідчить про покращення економічної та політичної ситуації й сприяє збільшенню робочої сили, проте в поєднанні зі збіль-

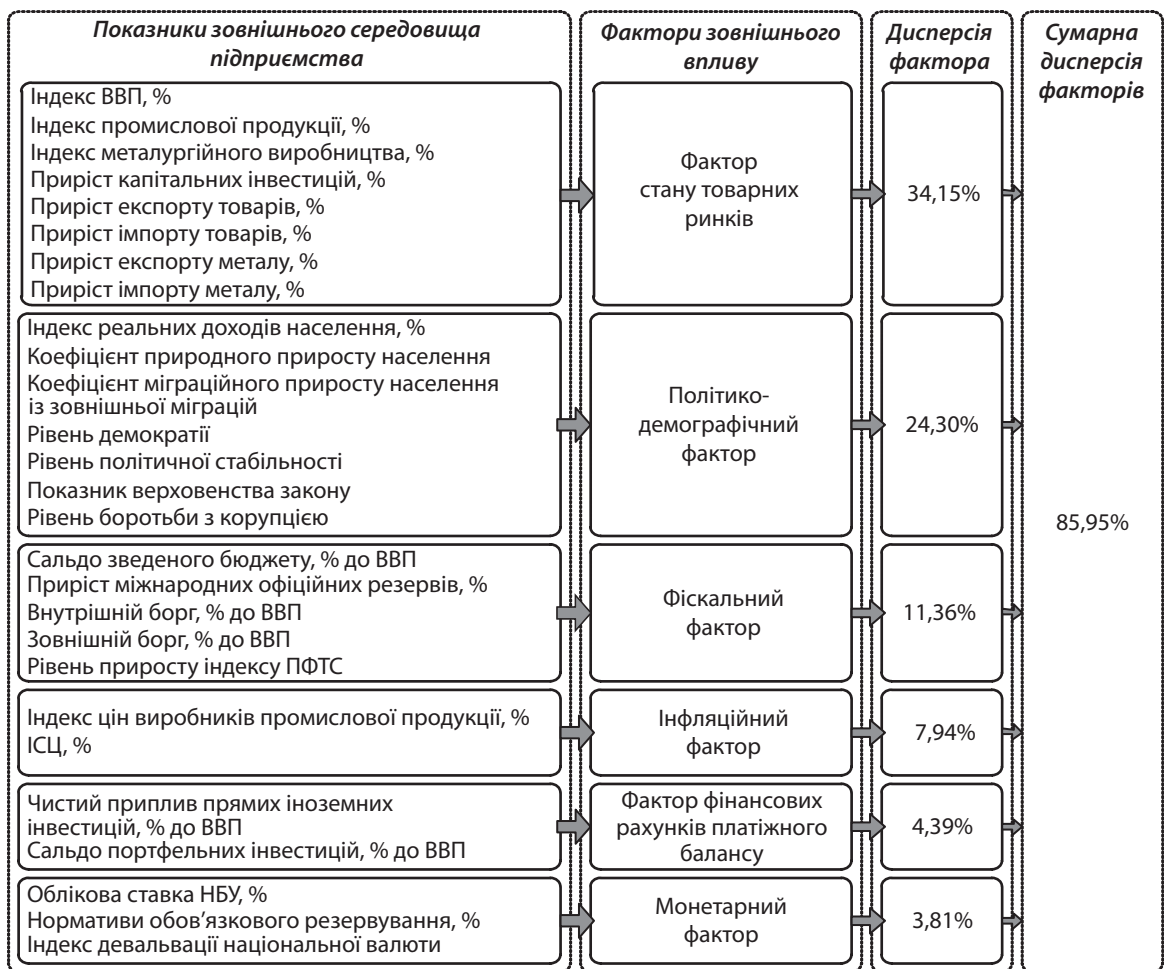

Рис. 2. Система факторів зовнішнього впливу на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі

шенням рівня безробіття зростання населення призводить до «проїдання» валового продукту, негативно відображаючись на економічному стані країни та його впливі на платоспроможність підприємств металургії.

Фіскальний фактор демонструє вплив сальдо зведеного бюджету, частки внутрішнього і зовнішнього боргу, динаміки міжнародних офіційних резервів і стану фондового ринку (як одного з ринків позичкового капіталу) на стан економіки. Із зазначених факторів негативний вплив здійснює частка зовнішнього та внутрішнього боргу, зростання яких створює загрозу економічній безпеці країни, а отже, і платоспроможності підприємств.

Дестабілізуючий вплив на функціонування та зростання ризику фінансової неплатоспроможності підприємств здійснює інфляційний фактор, який на 7,94% визначає стан зовнішнього середовища.

Показники чистого припливу прямих іноземних та портфельних інвестицій формують фактор фінансових рахунків платіжного балансу, який на 4,39% впливає на фінансовий стан підприємств металургійної галузі, знижуючи загрозу їх неплатоспроможності.

Важливе значення при дослідженні зовнішніх чинників функціонування підприємства має монетарний фактор, який відображає стан грошово-кредитної політики через зміну облікової ставки, норми обов'язкових резервів і валютні інтервенції, які проявляються через індекс девальвації національної валюти. Зростання показників монетарного фактора стримують розвиток економіки та створюють загрозу фінансової неплатоспроможності підприємств через зменшення грошей в обігу.

З метою визначення сукупного впливу компліментарних і деструктивних факторів зовнішнього середовища на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств реального сектора економіки побудовано інтегральний показник. Його розрахунок на основі адитивної згортки здійснено з використанням значень факторів за періоди та їх вагових коефіцієнтів,

які відповідають значенню відсотку загальної дисперсії кожного з факторів [3, с. 293 – 298].

Показник сукупного впливу зовнішніх факторів на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі побудований на основі квартальних даних, тому з метою нівелювання впливу сезонної складової проведено відповідне згладжування [4, с. 104 – 106] та з інтегрального показника, скоригованого на сезонну компоненту, виділено трендово-циклічну складову (рис. 3).

З метою статистичного доказу періодичності інтегрального показника та визначення довжини циклу проведено спектральний аналіз Фур'є [5, с. 87 – 103], результати якого представлено на рис. 4.

Перевірка часового ряду інтегрального показника на випадковість та виділення яскраво вираженої циклічної складової з періодами у 54 та 27 кварталів, що підтверджується результатами спектрального аналізу, засвідчили циклічність розвитку зовнішніх загроз фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств.

Інтегральний показник побудовано на базі значень факторів, отриманих у результаті факторного аналізу, в основі розрахунку яких лежить нормування показників, яке проводиться шляхом ділення абсолютного відхилення фактичних значень показників від середніх на середньоквадратичне відхилення [3, с. 301 – 302]. Якщо задати умову стабільності та незмінності економічної системи, значення факторів і, як наслідок, інтегрального показника буде дорівнювати 0, тому базовим рівнем, відносно якого визначається компліментарний чи дестабілізуючий характер впливу факторів зовнішнього середовища на загрозу фінансової неплатоспроможності підприємств реального сектора економіки, є нульове значення інтегрального показника.

Протягом циклу розвитку зовнішніх загроз фінансової неплатоспроможності підприємств тривалістю в 54 квартали інтегральний показник набуває від'ємних значень за період 2001 – 2002 рр., 2009 р. і з II кварталу 2012 р. по II квартал 2014 р., що свідчить про сукупний

Рис. 3. Циклічна динаміка впливу зовнішніх факторів на ризик фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств за 2001 – 2014 рр.

	Частота	Період	Косинус коеф.	Синус коеф.	Періодограма	Щільність	Хеммінг ваги
0	0.000000		-0.000000	-0.000000	0.000000	1.216861	0.035714
1	0.018519	54.00000	-0.289938	0.051028	2.340029	1.518032	0.241071
2	0.037037	27.00000	-0.144023	-0.158792	1.240856	1.766286	0.446429

Рис. 4. Результати спектрального аналізу циклічності інтегрального показника впливу зовнішніх факторів на ризик фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі

дестабілізуючий вплив зовнішніх факторів на ризик фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств протягом цього періоду.

Домінування впливу компліментарних факторів зовнішнього середовища на фінансовий стан і ризик фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі в Україні простежується в період із I кварталу 2003 р. по IV квартал 2008 р. і з I кварталу 2010 р. по I квартал 2012 р.

Протягом 2001 – 2002 рр. спостерігається пожвавлення економіки в результаті позитивної світової кон'юнктури та зростання внутрішнього попиту; внаслідок економічного пожвавлення та політичної стабілізації зростає інвестиційна привабливість країни [6]. Проте, поряд з позитивними зрушеннями в економіці країни динаміка позитивних перетворень залишається низькою, що і зумовило від'ємне значення інтегрального показника, а отже, і високу загрозу фінансової неплатоспроможності підприємств з боку зовнішніх факторів.

Домінування компліментарного характеру впливу факторів зовнішнього середовища над дестабілізуючим, що намітилося разом з початком 27-квартального циклу розвитку зовнішніх загроз фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств (I квартал 2003 р.– IV квартал 2009 р.), тривало до початку 2009 р. Цей період характеризується розвитком товарних і фінансових ринків, зростанням обсягів інвестування та стабільністю політичної системи, що позитивно відображається на фінансовому стані та платоспроможності підприємств реального сектора економіки.

Реальний спад економіки спостерігався у 2009 р., коли внаслідок негативного впливу світової фінансової кризи, починаючи з III кварталу 2008 р. спостерігалось зниження обсягів виробництва, експорту та імпорту товарів, обсягів інвестування.

У передкризовий період позики були одним із рушіїв внутрішнього зростання економіки країни: кредитування сприяло збільшенню інвестицій і споживання, тому різке погіршення доступу до зовнішнього фінансування сприяло відпливу капіталу. Гривня стрімко девальвувала, кредитування економіки фактично зупинилося, сформувався дефіцит бюджету та платіжного балансу [7].

На тлі економічного спаду спостерігається й погіршення політичної ситуації: політична нестабільність, зростання корупції, послаблення демократії. За такого стану зовнішніх факторів зростає частка збиткових підприємств в економіці України та ризики їх фінансової неплатоспроможності.

Черговий спад економіки спостерігається з II кварталу 2012 р. Нестабільність на світових фінансових ринках,

пов'язана з розгортанням боргових проблем розвинених країн, а також погіршення кон'юнктури і зменшення попиту на світових товарних ринках вплинули на соціально-економічний розвиток України, у результаті чого починається сповільнення темпів зростання ВВП, виробництва промислової продукції, зростання від'ємного сальдо бюджету, зниження індексу ПФТС [8]. Дія зазначених чинників зумовила домінування дестабілізуючого характеру впливу зовнішніх факторів на ризик фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств.

Наприкінці 2013 – початку 2014 рр. уповільнення економічного розвитку в Україні доповнилося негативним впливом політико-демографічного фактора, який ще більшою мірою загострив ситуацію в країні. У результаті такого поєднання несприятливих тенденцій стану економічних і політико-демографічного фактора у II кварталі 2014 р. інтегральний показник знизився до мінімального рівня за досліджуваний період 2000 – 2014 рр., що негативно відбилося на прибутковості та платоспроможності підприємств.

Таким чином, у результаті аналізу зовнішнього середовища впливу на фінансовий стан підприємств металургійної галузі України за період 2001 – 2014 рр. виявлено ключові фактори ризику фінансової неплатоспроможності підприємств. Установлено циклічну динаміку характеру сукупного впливу факторів у співвідношенні домінантної дії компліментарних чи деструктивних факторів на спричинення ризику фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі.

Отримані в результаті дослідження висновки дають можливість оперативного реагування на загрозу фінансової неплатоспроможності підприємств на основі моніторингу циклічної динаміки розвитку ключових ризикоутворюючих факторів зовнішнього середовища. Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є моделювання ризику фінансової неплатоспроможності підприємств реального сектора національної економіки на основі поєднання впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Зарипова Э. Р. Дискретная математика. Часть III. Теория графов / Э. Р. Зарипова, М. Г. Кокотчикова. – М.: РУДН, 2013. – 179 с.
3. Халафян А. А. STATISTIC A 6. Статистический анализ данных : учебник / А. А. Халафян. – 4-е изд. – М.: ООО «Бином-Пресс», 2010. – 607 с.
4. Куприенко Н. В. Статистика. Анализ рядов динамики : учеб. пособие / Н. В. Куприенко, О. А. Пономарева, Д. В. Тихонов. – СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2009. – 204 с.

5. Коляда В. И. Введение в анализ Фурье / В. И. Коляда, А. А. Кореновский. – Одесса : Астропринт, 2014. – 140 с.

6. Річний звіт Національного банку України за 2002 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40920>

7. Річний звіт Національного банку України за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66438>

8. Річний звіт Національного банку України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782>

Науковий керівник – Нескородєва І. І., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

REFERENCES

Khalafian, A. A. *STATISTIC A 6. Statisticheskii analiz dannykh* [A STATISTIC 6. Statistical analysis of the data]. Moscow: Binom-Press, 2010.

Kuprienko, N. V., Ponomareva, O. A., and Tikhonov, D. V. *Statistika. Analiz riadov dinamiki* [Statistics. The analysis of time series]. St. Petersburg: SPbPU, 2009.

Koliada, V. I., and Korenovskiy, A. A. *Vvedenie v analiz Fure* [Introduction to Fourier analysis]. Odessa: Astroprint, 2014.

Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

"Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2002 rik" [Annual Report of the National Bank of Ukraine in 2002]. <http://www.bank.gov.ua/%20doccatalog/document?id=40920>

"Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2009 rik" [Annual Report of the National Bank of Ukraine in 2009]. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66438>

"Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2012 rik" [Annual Report of the National Bank of Ukraine for 2012]. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782>

Zaripova, E. R., and Kokotchkova, M. G. *Diskretnaia matematika* [Discrete Mathematics]. Moscow: RUDN, 2013.

УДК 331.526

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© 2014 БІЛІК І. В.

УДК 331.526

Білик І. В. Дослідження динаміки зайнятості та рівня заробітної плати в аграрному секторі економіки України

Метою статті є дослідження динаміки зайнятості та рівня заробітної плати в аграрному секторі економіки України. Проаналізовано основні показники сфери аграрної зайнятості, які відображають процес формування аграрного ринку праці. Досліджено зміни, що відбувалися у сфері зайнятості за видами економічної діяльності та регіонами України, а також рівень працевлаштування громадян у сільському господарстві. Наведено причини низької ціни сільської робочої сили, а також проведено порівняльний аналіз рівня заробітної плати за галузями національної економіки. Автором проілюстровано динаміку потреби сільськогосподарських підприємств у працівниках у порівнянні із загальною ситуацією на ринку праці в країні, а також динаміку працевлаштування не зайнятих трудовою діяльністю громадян протягом 2002 – 2012 рр. Запропоновано економічні заходи щодо розширення сфери аграрної зайнятості та підвищення добробуту сільського населення.

Ключові слова: зайнятість, ринок праці, заробітна плата, аграрний сектор.

Рис.: 6. **Бібл.:** 8.

Білик Ірина Володимирівна – аспірантка, кафедра маркетингу, Львівський національний університет ім. І. Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна)

E-mail: iryua.v.bilyk@gmail.com

УДК 331.526

UDC 331.526

Білик І. В. Исследование динамики занятости и уровня заработной платы в аграрном секторе экономики Украины

Целью статьи является исследование динамики занятости и уровня заработной платы в аграрном секторе экономики Украины. Проанализированы основные показатели сферы аграрной занятости, отражающие процесс формирования аграрного рынка труда. Исследованы изменения, которые происходили в сфере занятости по видам экономической деятельности и регионам Украины, а также уровень трудоустройства граждан в сельском хозяйстве. Приведены причины низкой цены сельской рабочей силы, а также проведен сравнительный анализ уровня заработной платы по сферам национальной экономики. Автором проиллюстрирована динамика потребности сельскохозяйственных предприятий в работниках по сравнению с общей ситуацией на рынке труда в стране, а также динамика трудоустройства не занятых трудовой деятельностью граждан в течение 2002 – 2012 гг. Предложены экономические меры по расширению сферы аграрной занятости и повышению благосостояния сельского населения.

Ключевые слова: занятость, рынок труда, заработная плата, аграрный сектор.

Рис.: 6. **Библ.:** 8.

Білик Ірина Владиславівна – аспірантка, кафедра маркетингу, Львівський національний університет ім. І. Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна)

E-mail: iryua.v.bilyk@gmail.com

Bilyk I. V. Study of the Dynamics of Employment and Salary Scales in the Agricultural Sector of the Economy of Ukraine

The article is aimed to study the dynamics of employment and salary scales in the agricultural sector of the economy of Ukraine. The main indicators of agricultural employment, that reflect the process of formation of the agricultural labor market, was analyzed. The changes that have taken place in employment sphere by economic activity and with regard to the regions of Ukraine, as well as level of employment in agriculture of citizens, were examined. Reasons for the low price of the rural labor force were provided, comparative analysis of the salary scale by sectors of the national economy was carried out. The author illustrates the dynamics of needs of the agricultural enterprises compared to the overall situation on the labor market in the country, as well as the dynamics of employment relating the citizens, not involved in labor activities during the decennial period of 2002-2012. Economic measures to expand the scope of agricultural employment and the improvement of well-being of the rural population are proposed.

Key words: employment, labor market, salary, agricultural sector.

Pic.: 6. **Bibl.:** 8.

Bilyk Iryna V. – Postgraduate Student, Department of Marketing, Ivan Franko National University of Lviv (vul. Universytetska, 1, Lviv, 79000, Ukraine)

E-mail: iryua.v.bilyk@gmail.com